

Instytut Pamięci Narodowej - Lublin

<https://lublin.ipn.gov.pl/pl5/dla-mediow/komunikaty/163739,30-kwietnia-76-rocznica-przybycia-do-Krakowa-trans-portu-z-odzyskanymi-dzielami-s.html>
09.05.2024, 07:33

30 kwietnia - 76. rocznica przybycia do Krakowa transportu z odzyskanymi dziełami sztuki, zrabowanymi przez Niemców w czasie II wojny

30 kwietnia 1946 roku na Dworzec Główny w Krakowie wjechał pociąg z 26 wagonami wypełnionymi dziełami sztuki, zrabowanymi przez Niemców z Polski w czasie II wojny światowej. Wśród nich był ołtarz Wita Stwosza (w 10 wagonach) oraz „Dama z łasiczką” Leonarda Da Vinci.

Transport, którego kierownikiem był prof. Karol Estreicher, przybył z Norymbergi via Praga w konwoju 3 oficerów i 12 żołnierzy amerykańskich. Uroczyste przejęcie ołtarza mariackiego od władz Stanów Zjednoczonych odbyło się 5 maja 1946 r. w galerii Muzeum Narodowego w Sukiennicach. W asyście władz państwowych ołtarz został przekazany proboszczowi kościoła Mariackiego, ks. dr. Ferdynandowi Machayowi. I chociaż przeprowadzana na Wawelu konserwacja ołtarza zakończyła się w 1950 r., ołtarz wrócił do kościoła Mariackiego dopiero w 1957 r.

Amerykanie uczestniczący w odzyskiwaniu zagrabionych zabytków zostali uhonorowani odznaczeniami państwowymi, a kardynał Adam książę Sapieha, metropolita krakowski, wysłał do generała Dwighta Eisenhowera telegram z podziękowaniami.

Straty kultury polskiej pod okupacją niemiecką

Według powojennych wspomnień i zeznań historyków sztuki Stanisława Lorentza i Karola Estreichera, naukowcy niemieccy starannie przygotowywali się do grabieży w Polsce i pod pretekstem naukowych wycieczek zwiedzili polskie muzea w latach 1934 i 1938. I dlatego akcja grabieży dóbr kultury rozpoczęła się natychmiast po wkroczeniu wojsk niemieckich do Polski.

Madonna della Sedia - reprodukcja dzieła Rafaela autorstwa Ireny Serdy-Zbigniewiczowej; obraz nigdy nie powrócił do kraju (dzielautracone.gov.pl)

23 września 1939 r. decyzją Himmlera powołany został specjalny oddział Petera Paulsena, profesora prehistorii Uniwersytetu Berlińskiego (*Einsatzkommando Paulsen*), którego zadaniem było dokonywanie grabieży polskich dzieł kultury pod fałszywym pretekstem „zabezpieczania” ich „germańskości”. Drugą grupę grabieżców ustanowił 9 października 1939 r. Hermann Göring, wręczając Kajetanowi Mühlmannowi, historykowi sztuki z Wiednia, pełnomocnictwo do zabezpieczenia dzieł sztuki w Polsce. Najważniejszą akcją przeprowadzoną przez tak zwane Einsatzkommando Paulsen było odnalezienie i wywiezienie do Niemiec ołtarza Wita Stwosza, od września 1939 r. ukrywanego dzięki prof. Karolowi Estreicherowi w katedrze i seminarium duchownym w Sandomierzu. Elementy ołtarza trafiły początkowo do Berlina, skąd na mocy decyzji Adolfa Hitlera przewieziono je do Norymbergi, miejsca urodzin i śmierci Wita Stwosza.

Polskie dobra kultury wywożono do Rzeszy tak skutecznie, że Hans Frank w końcu 1942 raportował o „zabezpieczeniu” 90% polskich zbiorów sztuki i kolekcji.

W czasie II wojny światowej Polska utraciła około 516 tys. dzieł sztuki i ponad 22 miliony woluminów. Liczby te odnoszą się jedynie do znanych i zarejestrowanych zbiorów. Zagrabione dobra kultury są rozproszone po całym świecie i obecnie znajdują się między innymi w Niemczech, Rosji, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, a nawet w Turkmenistanie.

Departament Restytucji Dóbr Kultury Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego gromadzi dane na temat dóbr kultury utraconych z terenów Polski w granicach po 1945 r. w katalogu <http://dzialautracone.gov.pl/>. Podejmuje też działania mające na celu ich odzyskanie.

Więcej na temat grabieży dzieł sztuki przez Niemców znajdą Państwo w:

[Agnieszka Łuczak, Portret niemieckich grabieżców](#)

[„Biuletyn IPN” nr 5/2020 - niesprawiedliwy koniec wojny](#)

[„Biuletyn IPN” nr 3/2007 - Utracone dobra kultury](#)

Kontakt dla mediów:

Rzecznik Prasowy - Dyrektor Biura: dr Rafał Leśkiewicz

tel. 602 322 362

rzecznik@ipn.gov.pl